

Iver Kjær

29. december 1938 – 18. april 2002

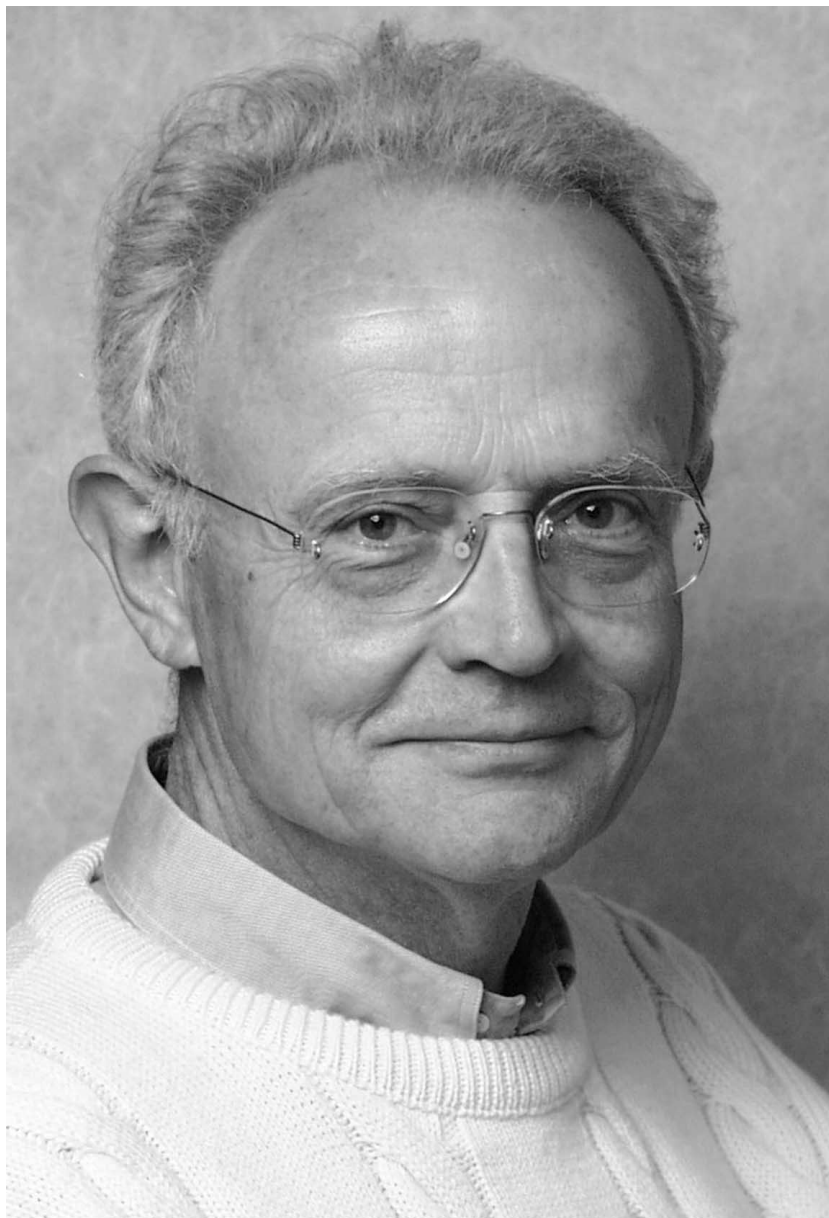
Iver Kjærs navn har figureret på omslaget til *Danske Studier* siden årgang 1970, da han tiltrådte som redaktionssekretær. Med årgang 1972 rykkede han op på en redaktørpost, og som redaktør kom han til at tegne intet mindre end 31 årgange. Da Iver Kjær døde den 18. april 2002, havde han nået at læse nogle af bidragene til indeværende årgang og står derfor endnu opført som medansvarlig. Det traditionelle redaktionsmøde en månedstid efter påske skulle han imidlertid ikke komme til at opleve og heller ikke den årgang 100, som han med sit traditionsbevidste sind havde set frem til at skulle være med til at udsende i 2003. For godt fire år siden fik Iver Kjær diagnosticeret en alvorlig sygdom, som en operation tilsyneladende havde inddæmmet, men ondet kom igen, og efter tiltagende svækkelse i de første måneder af 2002 døde han fredeligt på Bispebjerg hospital, omgivet af sin store familie.

Iver Kjær – med det ikke til daglig brugte mødrene slægtsnavn Wesenberg i midten – var student fra 1956 og tilhørte dermed den tid, da forholdsvis få søgte til de humanistiske universitetsstudier. Som nyankommen studerende lærte man hurtigt de fleste studieaktive ældre kammerater at kende, de to litteraturprofessorer holdt hver en ugentlig forelæsning for samtlige studerende, og øvelsesholdene for viderekomne talte blot en håndfuld deltagere. *Studererhåndbogen* bekendtgjorde uændret fra midten af 1950'erne årgang for årgang, at faget dansk var brødløst og derfor ikke anbefalelsesværdigt som studium. De, der trods den strenge advarsel valgte faget, gjorde det af lyst og (måske) evne. Og de blev belønnet, da de 6-8 år senere omsider blev færdige. Universiteterne skulle have fornyet og udvidet lærerstaben, dels på grund af øget tilstrømning fra de store årgange, der var født under besættelsen og i de første efterkrigsår, dels på grund af åbningen i 1966 af Odense Universitet, hvis danskfag i høj grad rekrutterede lærere fra København. Det gav gode og omgående muligheder for unge kandidater. Samtidig var en kandidatstipendieordning lige iværksat, den tids forskerrekrutering.

Der var ingen adgangsbegrænsning til universitetet, og studieformen var det gammeldags frie studium. Den økonomiske understøttelse, man kunne opnå, var særdeles begrænset, kunne næppe dække mere end nogle nødvendige bogindkøb, ingen magter uden for lærestedet blandede sig i studiets indhold eller varighed, og om de studerende fik gode eller dårlige karakterer, ja, bestod eller ej, var deres eget problem, på ingen måde universitetets ansvar. Solid og lødig undervisning uden pædagogiske finesser var tilbudet.

I dette åndelige klima fik Iver Kjær som lovende student husly 1961-64 på Nordisk Kollegium, en institution, der ydede sine beboere en i dag ukendt service i alle praktiske affærer, så de unge kunne koncentrere sig om studierne – det var »den privilegerede afmagt«, som han huskede det retrospektivt i et bidrag til en bog fra 1992 om kollegiets første 50 år. Iver Kjærs studietid bød dog også på ophold under mindre luksuøse omstændigheder på Island, i Finland og i Tyskland. Iver Kjær blev cand.mag. i dansk og tysk i sommeren 1965, var kortvarigt samme år ansat ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og fungerede herefter som Visiting professor i nordisk ved University of California, Berkeley, 1965-66. Ved sin hjemkomst fik han et stipendium ved Københavns Universitet i 1967, hvor han derpå under vekslende titler (amanuensis, lektor) var fastansat, til han søgte sin afsked for den 1. februar 1991 at overtage embedet som administrator ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL). Stillingbetegnelsen blev fra 1995 af hensyn til de øgede internationale forbindelser ændret til det begribeligere direktør. Iver Kjær indvalgte i DSL allerede i 1970 og sad i bestyrelsen 1974-91, heraf som formand i to valgperioder 1981-91.

Folk, der traf Iver Kjær i en af de mange sammenhænge, han færdedes i, forstod hurtigt, at han var et administrativt talent. Han kunne overskue, planlægge og gennemføre ting og sager. Derfor blev han brugt og – med fuld viden om det selv – også misbrugt i en række uafviselige og hastende sammenhænge, uden at det tilsyneladende gav ham rysten på hænderne eller søvnløse nætter. Endog lokal ungdoms-, undervisnings- og oplysningspolitik i hjembyen Birkerød ofrede han, efterhånden som hans familie voksede i børnetal, nogle af sine få fritimer på. Han var et arbejdsjern, men kunne også den kunst at lade sig forstyrre uden at irriteres. Han ekspederede problemerne, efterhånden som de indløb – gerne med den elskede pibe i munden. Tobakken var nok hans eneste last, hele resten af familien var ikke-rygere. Skønt han holdt af røgen for smagens

Dierker

og hyggenes skyld, formåede han fromt at indstille sig på de nye tider, der mødte rygere i løbet af 1990'erne. Aldrig så man ham demonstrere ryge-trang under et nok så langvarigt møde ved famlerier med et tomt og koldt pibehoved, og han bad heller ikke om rygepauser, når hans ikke-rygende omgivelser glemte aftaler om sådanne.

Iver Kjærs virke ved danskfaget i København blev af afgørende betydning, da overgangen fra det traditionelt professorstyrede universitet til en mere demokratisk organisationsform skulle realiseres. Som det huskes, skulle det ske i al hast, på grundlag af idealistiske, men måske også nogle gange meget teoretiske og virkelighedsfjernt politiserende principper. I årene i Berkeley havde Iver Kjær oplevet det californiske studenteroprør, og han var således velrustet til at kapere den fransk-inspirerede københavnske reprise i 1968.

Den nye æra i det københavnske danskstudiums historie indledtes af et studienævn, domineret af de »gamle« professorer. I det første kollegialt valgte – læs: kollegialt udpegede, for valgkamp var der ikke tale om – studienævn for dansk, 1969-70, sad derimod udelukkende yngre og relativt nyansatte lærere, og det blev Iver Kjær en fremragende formand for. Situationen var egentlig lidt besynderlig. De fire lærerrepræsentanter (foruden Kjær Poul Levin, Flemming Conrad og undertegnede) var ikke uden forståelse og sympati for det professoruniversitet, de selv havde aflagt eksamen ved, men skulle jo samtidig føje den larmende tidsånd i at iværksætte et slags oprør mod traditionerne – den lærerventrefløj, der ligefrem nød at frembringe *happenings*, var slet ikke repræsenteret i nævnet. En rutine blev hastigt etableret: eftersom alle sager ved deres afgørelse kunne danne præcedens, var det nødvendigt at drøfte tingene til bunds på hvert eneste punkt på dagsordenen. Samtidig var de politisk aktive studerende udenfor særdeles opmærksomme på enhver pudsen næse i studienævnet og rede til også at gå i rette med for stor kompromisvilje hos deres egne repræsentanter. Der indtraf mange mærkelige episoder – nævnets lærermedlemmer sad på deres embeders vegne og kunne selv sagt ikke true med at forlade arbejdet, mens de studerende godt kunne føre visnepolitik eller endog blive væk fra møderne i protest. Under alt dette, der var alvor nok, men i dag på afstand ligner vaudevilleintriger, var de »menige« og mere fagligt orienterede studerende med nogen ret opskramt over bortfaldet af det gamle og de gamle. Resultatet var, at studienævnet blev bombarderet med skriftlige spørgsmål og dispensationsansøgninger, der krævede både juridisk korrekte og omhyggeligt forklarende svar. Her befandt Iver Kjær sig som en fisk i vandet. Studienævnet

holdt møde hver fredag eftermiddag, med en spisepause lidt senere, og blev derefter ved, til dagsordenen var udtømt, og det var sjældent før midnat. Iver Kjær, der var helhjertet B-menneske, blomstrede op ud på de små timer og formulerede afgørelser i stribevis til sekretæren, i det let kancelliagtige sprog, han gerne slog over i, når han syntes, at der var vævet nok. Han evnede som formand at få den ikke voldsomt gennemtænkte nævnsmodel til at fungere indadtil og over for sine kolleger og de studerende. Gang på gang måtte han også påtage sig delikate telefonsamtaler og forhandlinger med de »gamle« danskprofessorer ved de to andre universiteter, der skulle acceptere nye studieregler og eksamensfordringer, og det kom han som regel godt fra, ikke blot fordi han var urban og ordsnild, men også fordi de forstod, at han havde respekt og *faible* for deres form for faglighed.

Det viste sig, at Iver Kjær mestrede alle nyttige detaljer i håndværket som ordstyrer, så skønt studenterrepræsentanterne vist havde i opdrag at være vældig oprørske og ubehagelige, lykkedes det ham at få lokket det bedste frem i dem. Hans dæmpede forening af en humor, der aldrig blev pjattet eller hånsk, og en diplomatisk stil, der tangerede det bureaukratiske, fik mangan en halvstrandet sag på gled. Det lykkedes kort sagt Iver Kjær at holde vandene tilstrækkeligt åbne, så der det meste af tiden kunne manøvreres.

Danskfagets nuværende ankergrund, Institut for nordisk Filologi, blev formelt oprettet i 1967, under vekslende og konfuse ledelsesformer. I 1971-73 indgik Iver Kjær i en mere permanent midlertidig tremands institutledelse (kærligt blandt de fleste kolleger kaldt juntaen). Han sad ligeledes i Det Humanistiske Fakultetsråd 1971-74 og i Konsistorium 1972-74.

Iver Kjær var som universitetslærer blevet ansat til sprogundervisning, på baggrund af sine specielle interesser i ældre dansk sprog, herunder Peder Laales ordsprog og dramatik før Holberg. Valgfriheden i 1973-studieordningen begunstigede med den stemning, universitetsmarxismen fremkaldte, ikke hans discipliner. Han tog derfor snart fat på at undervise i to lidt glemte og ikke umiddelbart politisk korrekte discipliner: runologi og nordisk mytologi. Hans kurser blev fulgt af talrige studerende og gav anledning til specialeopgaver, ofte karaktersat i den »meget gode« gruppe takket være lærerens samvittighedsfulde vejledning. Venlig, som han altid var i personlig omgang, gav han ikke ved dørene, når det drejede sig om filologisk kvalitet.

Efter sin afgang fra lektorstillingen blev Iver Kjær medlem af danskfa-

gets censorkorps og siden formand for det udvalg, der i 1996 evaluerede danskfagets niveau og kvalitet i de videregående uddannelser. På listen over Iver Kjærs faglige aktiviteter uden for universitetet står der vægtige poster. Han var efor for Den Arnamagnæanske Stiftelse 1972-91 og 1985-86 undervisningsministeriets rådgiver vedrørende afslutning af sagen om udlevering af islandske håndskrifter; han deltog 1990 i kulturministeriets rådgivningsgruppe angående den store danske encyklopædi og den nudanske ordbog, han var 1994-2000 medlem af Bygherregruppen for det nye Kgl. Bibliotek, hvor DSL fik til huse (fra august 1997) i nordspidsen, også kaldet »Fisken«. Han har således medansvar for ganske store kulturpolitiske begivenheder sidst i det 20. århundrede, på godt og ondt, hvad han kunne give udtryk for i humoristisk erindrede detaljer fra forretningsgangene. Han fandt også tid til at undervise nogle år i nordisk mytologi ved DIS' amerikanske studieprogram i København og var her medlem af lærerrådets forretningsudvalg 1979-84. Han var endelig fra 1998 til sin død formand for Dansk Bibliofilklub. Iver Kjærs brede kontakthorisont til den akademiske verden kom ham til nytte som medlem fra 1990 af Clara Lachmanns Fond og fra 1995 af bestyrelsen for Svend Grundtvigs og Axel Olriks Legat.

Det faldt i Iver Kjærs lod at skulle modernisere Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Det stilfærdige og støtte kvalitetsarbejde, DSL havde stået for siden grundlæggelsen i 1911, kunne, efter at moderne management-teorier også var blevet accepteret af kulturpersonligheder og kulturpolitikere, ikke bare føres videre – groft sagt: enten måtte man lukke eller ekspandere. Iver Kjær og DSL's bestyrelse valgte det sidste uden dog at nære illusioner om, at det ville blive let. Til alles glæde og forbløffelse viste det sig ikke at være så vanskeligt endda, DSL havde fra gammel tid et godt ry i de relevante ministerier og i Carlsbergfondet, og statslige beslutningstagere var opmærksom på, at det så sparsommeligt administrerede selskab med solid faglighed repræsenteret af de oftest gratis arbejdende medlemmer gav mulighed for at gennemføre projekter, det ville koste langt mere i tid og penge at realisere i nyoprettede rammer. Iver Kjær så chancerne og greb dem. En ordbog over moderne dansk i 6 bind kan om kort tid udsendes efter kun 12 års intensivt arbejde på DSL. Penge blev, om end med noget besvær, skaffet fra privat og offentlig side til at aflønne en interesseret, kyndig og disponibel klassisk filolog for at nyoversætte Saxo. Serien Danske Klassikere, der var begyndt at komme i 1986, udviklede sig til en fast underafdeling af DSL med daglig ar-

bejdstid og et særligt kontorlokale og passerede i 1997 titel nr. 50. Iver Kjær blev 1994-95 på Danmarks vegne et af de stiftende medlemmer af EU's europæiske ordbogssamarbejde, PAROLE. Det var ligeledes en nødvendighed, at DSL blev rustet til tænderne med den nye elektronik, computere såvel som avancerede programmer, der ikke sjældent måtte skræddersys til DSL's projekter, efter indhentede råd fra udenlandske kolleger og søsterprojekter.

DSL er i Iver Kjærs tid blevet en egentlig virksomhed, daglig arbejdsplads for ca. 30 ansatte, og har dermed også skullet udvikle en virksomhedskultur. Forsigtige personalepolitiske tiltag fra forgængerne blev udbygget, en følelse af fællesskab voksede frem, håndplukkede akademiske enere, der passede lige præcist ind i en helhed her og kun her, fandt i Iver Kjær en leder, der umiddelbart forstod de forskelligste problemer. Hans faglige baggrund, den meget stofomfattende og disciplinfyldte uddannelse (efter studieordningerne af 1948 og 1961), bevirkede kombineret med den ægte interesse, han udviste, hver gang han kom i kontakt med respektable videnskabsmænd (M/K), at han var lige værdsat af personalet, af Selskabets medlemmer og af udenforstående samarbejdspartnere. Hans varme følelser for DSL var usvækket gennem de mange år, og han bevarede trods sygdommeldinger sin kontakt til arbejdspladsen til det sidste. Planer om en fortsættelse og styrkelse af DSL's ordbogsarbejde i et statsligt Institut for Dansk Leksikografi under DSL's tilsyn rumlede i Iver Kjærs sidste leveår, med sympati fra bestyrelsen og medlemmerne af Selskabet og fra diverse instanser i højere politiske og administrative niveauer, men var ved hans død stadig ikke definitivt decideret og »implementeret«, blandt andet på grund af den i 2001 tiltrådte borgerlige regerings noget overraskende kulturpolitiske linje.

Iver Kjærs mange resultatsøgende og resultatgivende aktiviteter havde ét alvorligt minus: han fik ikke, som han i sin ungdom også havde håbet på, den fornødne ro til at fordybe sig i forskning. De evner, han havde til at finde interessante vinkler og oversete materialeområder, søge helt til bunds og hitte noget ukendt, som så blev beskrevet både klart og spændende, kom ikke til fuld udfoldelse. Sammen med den noget ældre ven og kollega Mogens Baumann Larsen (død 2001) indsamlede Iver Kjær i årene 1966-1980 mundtligt og skriftligt stof (bl.a. ved båndoptagelser) for at belyse dansk sprogs skæbne hos danske indvandrere i USA, men på grund af talrige praktiske gøremål fik de to aldrig publiceret den planlagte storstilede monografi om emnet – det blev ved en delpræsentation i *Carlsbergfondets Årsskrift 1981* og et par korte smagsprøver, »'Tings gik

like that'. En dansk-amerikansk tekst og et bilingvistisk analyseperspektiv« i *Danske Studier 1973*, »Det var kind of tough« i *Mål og mæle*, 1991, og »The Spoken Danish Language in the US. From Interaction to Recollection« i *Udvandrerrhistoriske studier 4*, 1992. Sammen med folkemindeforskeren Bengt Holbek udsendte Iver Kjær i 1969 en god håndbog, *Ordsprog i Danmark* (genoptrykt 1972 og 1989); til undervisningsbrug udgav han en duplikeret gennemkommenteret udgave af det middelalderlige helgenspil *Ludus de Sancto Canuto Duce* i 1970, der stadig lever i lokale optryk på hans gamle institut.

Det videnskabelige hovedværk, tekstudgaven *Danmarks gamle Ordsprog* (forkortet DgO) dækkende alle trykte og utrykte ordsprogssamlinger fra Peder Laale 1506 til Peder Syv 1682-88, fik John Kousgård Sørensen (død 1999) og Iver Kjær som redaktører og udgivere, under partiel medvirken af Niels Werner Frederiksen og Erik Petersen. De 1977-87 udkomne 8 bind (i alt 2816 sider) omfatter delene I-II og IV-VII. Kousgård besørgede alene del II og del IV, men de andre bind udsendtes i et harmonisk samarbejde med Iver Kjær; del III med Ribekredsens ordsprog skulle Kjær have stået for alene (del VIII, registerbindet, forudsætter selvsagt alle tekstbindene). De gamle tekster er delvis faksimileret, men forsynet med et moderne variantapparat i fodnoter. De meget tids-, biblioteks- og arkivkrævende studier, der lå bag Iver Kjærs grundigt drøftende efterskrifter (omfattende i alt 149 tættrykte sider), er på disputatsniveau og kunne i forening med, hvad han havde planlagt for bind III, nok have været indleveret for et offentligt forsvar. Stillingen som daglig leder af DSL fra 1991 levnedes imidlertid ikke tilstrækkelig sammenhængende tid til at fuldføre manuskriptet til bind III, hvad Iver Kjær tit og ofte beklagede. Bindet, som vist nok var ham en permanent torn i kødet de sidste år, regnede han så med at kunne udsende i sit kommende otium – han mumlede om at gå af som 65-årig. I 1991 fik han, sammen med Merete K. Jørgensen, udgivet et efterladt manuskript af Aage Hansen, *Om Peder Laales danske ordsprog* (for Videnskabernes Selskab), og til registerbindet af Færøkvæderne i 1996 portrætterede han (på engelsk) filologen Jørgen Bloch.

Udtømmende enkeltundersøgelser af andre, mere eller mindre selvvalgte emner fik Iver Kjær placeret i festskrifter. Således skrev han om ordsprogssalmer til forgængeren Erik Dal i 1982, om en fransk oversættelse fra 1608 af spanske ordsprog til Torben Nielsen i 1988, om Wellerisme til Chr. Lisse i 1992, om Kensingtonstenen og nordisk identitet til Baumann Larsen i 1993 (også offentliggjort på engelsk 1994 og på dansk

i Norge 1995), om valkyrier til Jonna Louis-Jensen i 1997 og udgav en lille, hidtil upåagtet skuespiltekst fra Christian IV's tid som lykønskning til Poul Lindegård Hjorth i 1997. Fra 1998 havde Iver Kjær sæde i styregruppen for Golden Days in Copenhagen og bidrog til de flot udstyrede publikationer med populære affattede artikler om centrale guldaldertemaer – i 1994: Runamo-affæren, i 1996: Rasmus Rasks Indienrejse, i 2000: brug af mikroskop hos H.C. Andersen og Kierkegaard. Kontakten til Hirschsprungs Museum fremkaldte også en artikel i 1998 sammen med dettes leder, Marianne Saabye, om J.Th. Lundbyes hule- og trolde-tegninger. Det var langt fra snævert filologiske emner, han behandlede. Fra videnskabshistoriens kuriosa kom han hurtigt ud i alment humanistiske positioner. Både nationale og internationale håndbøger, opslagsværker og leksika drog nytte af Iver Kjærs omfattende viden, ligesom han førte videnskabeligt tilsyn med mange projekter. Han delte også på tomandshånd gavmildt ud af sine indsigter og sine erfaringer. Selv forholdsvist specielle problemer kunne han ofte klare ud fra sit omfattende bibliotek derhjemme. Det var dels af brugsrettet, dels af bibliofil karakter og hed blandt venner »de Kjærskes bogmagasiner på Rolighedsvej«. Bogsamlingen blev administreret efter J.L. Heibergs devise i *En Sjæl efter Døden*: »Man kun ind her, men ud ikke gaaer«. Stor var hans bekymring og større hans opbud af kløgt, når han over for familien skulle begrunde indkøbet på en auktion af endnu en dyr bog eller et pladskrævende værk.

Iver Kjær var medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund (UJDS) fra 1970, det år, der som nævnt markerede hans debut som medarbejder ved *Danske Studier*. De to udgiverselskaber, UJDS og DSL, har haft en lang og god tradition for at rekruttere nogenlunde de samme folk til bestyrelsesarbejdet, og at have Iver Kjær i UJDS' styrelse betød den tættest mulige kontakt til hele det lille, men vigtige felt af nordiske tekststudivere og til de forskellige instanser, der kunne sørge for, at resultaterne af deres flid blev trykt. Han havde den bekvemme vane til et styrelsesmøde at have undersøgt muligheder, forudsætninger og relevant arbejdskraft i forvejen, og hans besindige votum blev tit udløsende faktor for en beslutning, ingen kom til at fortryde.

Redaktionen af *Danske Studier* havde i hele Iver Kjærs periode sammen med undertegnede (1978-2002) det princip, at begge redaktører læste og vurderede alt indkommet materiale, skønt de nok var sat sammen af deres forgængere, fordi den ene var nordisk filolog, den anden

dansk litteraturhistoriker; her gjorde den gammeldags fællesuddannelse i dansk fra før 1973 sig positivt gældende. Førstehåndsindtryk gav anledning til udveksling af små håndskrevne billetter, for Iver Kjærs vedkommende korte og fyndige, men velovervejede og nøgterne vurderinger af indsendte bidrag, med blik for mulig omarbejdelse – alt viderebragt i hans let genkendelige store, åbne og runde håndskrift. Selv var Iver Kjær mere end sparsomt repræsenteret med bidrag og anmeldelser i *Danske Studier*. Men han skrev på opfordring til *Folk og Kultur*, 1977, en veloplagt, næsten kåd redegørelse på 7 spalter for årbogens historie i det første trekvarte århundrede. Til *Danske Studiers* årgang 1978 havde Iver Kjær med stolthed gravet den originale kliche frem til Joakim Skovgaards lindorm med egen hale i munden, som havde prydet tidsskriftet fra Axel Olriks første hefte i 1904, indtil den forsvandt med årgang 1953. Denne lindorm – emblematiske et symbol på tidens fortærende gang, kunsthistorisk jævnaldrende med Skovgaards (og Th. Bindesbølls) dragespringvand på Rådhuspladsen – nærrede han en hartad ubegribelig forkærlighed for. Han afviste derfor med stor stædighed enhver tale fra resten af redaktionen og kommissionæren (C.A. Reitzels Forlag) om en mild modernisering af omslaget, så det enkelte bind kunne gøre sig bemærket i boghandelernes udstillingsvinduer. Det kunne vi, hævdede han, frit gøre, når han var gået af, så havde han ikke direkte ansvar over for Olrik-traditionen mere.

At familien var det egentlige centrum i Iver Kjærs liv, både i det store hus på Rolighedsvej og i det nyligt erhvervede sommerhus i Melby, lagde han ikke skjul på. Han opgav også at dække over, at han aldrig blev nogen helt til huslige gerninger. Han håndterede med elegance falske og ægte runesten, men fx æggekokning realiseredes efter et prøve-fejleprincip, først med et halvt minut (for lidt!), derefter med ti minutter (for meget!) – han berettede selv med troskyldig akkuratse om eksperimentet. Udskiftning af dynevår skal også have givet anledning til fysiske udfoldelser, han efter kyndiges mening kunne have optrådt med. Lidt bedre gik det med havearbejde, hvor Iver Kjær dog på mirakuløs måde altid havde nogle bekendte, der var syge efter at stille og udføre det grove arbejde, mens han bappede godkendende skyer af piberøg op til de højere magter. Han var pavestolt af sin ægtefælle siden 1964, Inger, der gjorde en fortræffelig karriere som odontolog med to doktorgrader og til sidst også professortitel, og af børneflokkene, der, såvidt man kan skønne udefra, netop aldrig blev behandlet *en masse* og da også har valgt forskellige uddannelser, dog ingen af deres forældres.

Trods de store dimensioner i privatlivet kan man ikke opfatte Iver Kjær som et renæssancemenneske. Han var humanist i det 16. århundredes bedste stil – nysgerrig, oprigtigt interesseret i, hvad han måtte indrømme ikke at vide meget om, en energisk og permanent studerende med fin sans for forgængeres indsats. Tilmed havde han en besynderlig evne til i ind- og udland at støde på mennesker, som han hurtigt fik påvist et eller andet fællesskab med, og det gav ham adgang til oplevelser, almindelige rutineturister ikke får. Han havde været inde bag kulisserne på de særeste steder, og han elskede at fortælle om det: Nu skal du bare høre, hvor jeg har været henne siden sidst ... Tilfældigheder fik mening i hans optik.

Iver Kjær udstrålede ro og indgød tillid. Stilfærdigt, værdigt og med vægt repræsenterede han de forskellige institutioner, han var knyttet til. Han kunne i glimt også se absurditeten i traditioner, fx ved nedlæggelsen af en krans på Lis Jacobsens 100-årsdag (29. januar 1982) på den vind- og regnomstuste kirkegård i Sinding, men der var for ham, fornemmede man på hans referat, noget tilfredsstillende ved at udføre sådanne symbolske handlinger, selvom deltagerne i dette tilfælde indskrænkede sig til en snes familiemedlemmer og venner langt fra offentlighedens søgelys.

Iver Kjær havde en storartet evne til at berolige opstemte gemytter, når blot entusiasmen hos dem var saglig. Han gik som fredsskaber i den art konflikter, også udgivere kan afstedkomme, meget langt, prøvede i penible spørgsmål runde efter runde, med en let skrålig hovedstilling som en buk, der simulerer et angreb uden at stange igennem, og et lige akkurat hørligt suk over den tid, der kunne være udnyttet til bedre formål. Hvis hans forhandlingspartnere bed sig fast i egne fortrin i stedet for i den opgave, der skulle løses, kunne han, navnlig i de seneste år, blive træt af dem og pludselig sige: Nu har vi altså fået nok, vi kan ikke blive ved med dette. De få mennesker, hvis selvfølelse stødtes af hans sunde fornuft, så de på tryk måtte lancere deres mening om ham, var han civiliseret nok til at lade være, fordi deres vurdering sagde mere om dem selv end om ham. Men med den respekt, han hele livet nærrede over for det trykte ord, ærgrede det ham alligevel lidt. Iver Kjærs forhandlingsfacon var uden forførende svinkeærinder, med ligefremme formuleringer som: ja, min opfattelse af situationen er nu ....., eller også: Jeg skønner nu ikke rettere end, at ....., og så fulgte en rekapitulation, man umiddelbart kunne tage stilling til. Iver Kjær var »En Mand af gammel Dyd og Dansk Oprigtighed, / Af Ja og Ney og hvad mand Got og Ærligt veed!«

Iver Kjær blev kun lidt over 63 år gammel. Men med en let ændring af

Grundtvigs mindeord over Oehlenschläger: man skal skrive så lidt som muligt om det tab, hans død har forvoldt, men med så meget mere flid henlede opmærksomheden på det, der er vundet ved hans liv. Præsten, der bisatte Iver Kjær fra en overfyldt sognekirke, og hans familie og venner kunne enes i den trøst, at han havde levet et fuldt liv, optaget af sine mangfoldige interesser. Der var måske endda mere, der lykkedes for ham, end for de fleste. Som Christian IV sagde om sine højtstående officerer: de skulle »bruge sig«, når nødvendigheden krævede det. Engagement skal udløse handling, som følges af resultater – alt hvad et menneske har i sig, sjæl som krop, skal risikeres. I den forstand kan man roligt udtale som Iver Kjærs minde, at han »brugte sig« i alle de kampagner, bataljer og træfninger, han var med i – til gavn for sit fag og til arv for en eftertid.

Flemming Lundgreen-Nielsen